

Beleidssamenvatting – Gemeentelijke handleiding Regulering bestrijdingsmiddelen

Stichting Natuur & Milieu
Stichting Urgenda

Het gebruik van bestrijdingsmiddelen leidt tot toenemende maatschappelijke zorgen en spanningen. Wetenschappers luiden de noodklok over de risico's van het grootschalig gebruik van deze middelen voor mens, dier en het milieu. Burgers spannen rechtszaken aan tegen telers die veel bestrijdingsmiddelen gebruiken en in toenemende mate verbieden of beperken rechters het gebruik van deze middelen.¹

O.a. om te voorkomen dat burgers tegenover elkaar komen te staan in de rechtbank, is deze handleiding opgesteld. Het bevat een praktische uiteenzetting van de gereedschapskist van gemeenten om het gebruik van bestrijdingsmiddelen of bepaalde intensief bespoten teelten te reguleren, begrenzen of verbieden.

Ruimte voor lokale regels

De Europese Verordening (EG) 1107/2009, over de toelating van bestrijdingsmiddelen, bepaalt expliciet dat landen, in aanvulling op die regels, uit voorzorg maatregelen kunnen treffen als er onzekerheid bestaat over de risico's voor mens, dier of milieu (art. 1 lid 4). De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State staat bestuursorganen expliciet toe om het voorzorgsbeginsel aan te voeren als rechtvaardiging voor het stellen van regels die het grondgebruik beperken.²

De Richtlijn duurzaam gebruik pesticiden (2009/128/EG) verplicht Nederland om kwetsbare groepen, waaronder omwonenden, te beschermen tegen schade door (toegelaten) bestrijdingsmiddelen. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze bepaling heeft het Rijk bij gemeenten gelegd.

De Omgevingswet biedt meerdere grondslagen voor lokale regelgeving die kan bestaan naast en in aanvulling op de toelatingsprocedure van bestrijdingsmiddelen. De mogelijkheden bestaan uit:

- 1) Regels in het omgevingsplan;
- 2) Maatwerkvoorschriften op grond van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal);
- 3) Regulering in pachtovereenkomsten of bij verkoop van gemeentelijke gronden.

¹ Rb. Noord-Nederland 12 juni 2023, ECLI:NL:RBNNE:2023:2333; Rb. Limburg 8 mei 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:2330; Rb. Oost-Brabant 19 juli 2024, ECLI:NL:RBOBR:2024:3440.

² ABRvS 19 juli 2023, ECLI:NL:RVS:2023:2791, r.o. 4.3.

1. Regels in het omgevingsplan

Algemene regels

Dit zijn direct werkende regels die voor iedereen bindend zijn. De gemeente kan handhavend optreden als de algemene regels niet worden nageleefd. Voorbeelden zijn:

1. Spuitvrije zones rondom kwetsbare locaties zoals woningen, ziekenhuizen, verzorgingstehuizen, kinderdagverblijven en scholen.
2. Beperking van soort of hoeveelheid middelen, bijvoorbeeld alleen laag-risico middelen toestaan.
3. Teeltverbod voor bepaalde intensieve teelten, zoals lelieteelt, bollenteelt of pootaardappelen.

De gemeente kan de algemene regels aanvullen met een meldplicht of informatieplicht.

Bij een algemene regel in het omgevingsplan is het aan te raden op te nemen vanuit welk doel deze regel wordt gesteld. Hierbij moet worden aangesloten bij de doelen van de Omgevingswet, zoals de bescherming van de gezondheid, het milieu en de natuur.

Vergunningsplicht

De gemeente kan ook vergunningplichten opnemen in het omgevingsplan (art. 4.4 lid 2 Ow). Als de activiteit zonder vergunning wordt verricht, moet de gemeente handhavend optreden.

De gemeente moet de noodzaak van de algemene regels of vergunningsplicht voldoende wetenschappelijk onderbouwen.

2. Maatwerkvoorschriften op grond van het Bal

Met een maatwerkvoorschrift kan in een individueel geval hetzelfde worden bereikt als met de maatwerkregels in het omgevingsplan. Zo kan een agrarisch bedrijf, dat naast een woonwijk is gelegen, met een maatwerkvoorschrift worden verplicht om binnen een bepaalde zone langs de woonwijk geen bestrijdingsmiddelen te gebruiken of geen teelten aan te planten waarbij veel bestrijdingsmiddelen worden gebruikt.

Het voordeel van maatwerkvoorschriften is dat ze snel kunnen worden opgelegd. Een omgevingsplanwijziging kost al gauw een half jaar, maar een maatwerkvoorschrift kan in een paar weken worden opgelegd.

3. Regulering in pachtovereenkomsten of bij verkoop van gemeentelijke gronden

Als de gemeente als eigenaar van landbouwgrond de grond verhuurt, verpacht of verkoopt aan een particulier, dan kan zij eisen stellen aan het gebruik van de grond. Daarbij kan het gaan om het beperken of verbieden van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. In dat geval worden de beperkingen aan het gebruik van bestrijdingsmiddelen niet opgelegd via het bestuursrecht, maar via het privaatrecht (via overeenkomsten). Hierbij gelden wel voorwaarden.

Van ieder van de bovenstaande maatregelen zijn bestaande voorbeelden van gemeenten die ze toepassen te lezen in deze handleiding.